

наукового пізнання в контексті виявлення її продуктивних результатів.

Полізмистовність мислення засвідчує його важливу роль в науковому пізнанні, в побудові логіки міркувань, доказу, формуванні розумної діяльності. Мислення в пізнавальній, навчальній діяльності складається з думок, взаємопов'язаних по певним правилам, а думки складаються зі слів, термінів. Хоча правильність міркувань і не залежить від смислу цих термінів, тим не менше операції з ними підлягають логічним правилам. З точки зору логіки, мислення описує наявні способи міркування, артикулюючи і узагальнюючи їх. Робить воно це за допомогою створених правил і формул, які являють собою норми мислення. «Логіка, – писав А. Шопенгауер, – являє собою просто знання in abstracto того, що кожний знає in concreto... Цим і пояснюється той відомий факт, що в той час як в інших науках істинність окремого випадку перевіряється на практиці, в логіці ж, навпаки, правило повинно перевірятися на окремому випадку: і самий кращий логік, помітивши, що в окремому випадку він робить не той висновок, який вимагає правило, завжди скоріше стане шукати помилки в правилі, чим в своєму дійсному висновку... Це те ж саме, якби для своїх рухів ми звернулися би за порадою до механіки, а для травлення їжі – до фізіології; і хто вивчає логіку для практичних цілей, схожий на людину, яка намагається навчити бобра будувати собі житло» [12, с. 56–57].

З точки зору Арістотеля – «батька логіки», мислення – це, по-перше, міркування або докази, які спираються на правила; в свою чергу, останні передбачають використання категорій («форма», «матерія», «якість», «кількість» тощо). По-друге, мислення розуміється як дії і здібності людини – відчуття, уявлення і власне мислення. По-третє, в «Метафізиці» мислення задається відносно розуму (божества), (яке «мислить самого себе»), що можна розуміти і як установку на вивчення мислення, і як уподібнення мислячої людини мисленню божества. Ці характеристики мислення являють собою «антропологічно орієнтоване осмислення і обґрунтування арістотелівської логіки (органону)» [11, с. 19–21].

Мислення в Арістотеля виступає онтологічною основою формальної (традиційної) логіки. Але поряд з нею існує методологічне розуміння мислення, зовсім відмінне від формально-логічного. Для методології мислення – це не опис того, що вже склалося, а створення принципово нового (міркування, ідеї, закону, підходу тощо). В реальному процесі мислення форма не співпадає зі змістом, і саме за рахунок цієї відмінності стає можливим розвиток мислення (з точки зору логіків мислення не розвивається). Хоча іноді і можна створювати правила, але значно частіше мислення задається і спрямовується різними міркуваннями, серед яких істотне місце відіграють відчуття проблем і реальності.

І «проблеми», і «реальність» – це середовище, в якому виникає і формується мислення, яке постає необхідною умовою розвитку всіх форм і способів презентації людини в світі. Мислення, могло виникнути в період перших цивілізацій, насамперед античної, з якої бере початок вся європейська культура. В античній філософії утворилося декілька дискурсивних практик. Всі вони розумілися в

Гальченко М. С.,
кандидат філософських наук, директор,
Інститут обдарованої дитини НАПН України
(Україна, Київ), halchenko@yahoo.com

Методологічна природа мислення в еволюції пізнавальних дискурсів

Аналізується продуктивна діяльність мислення, пізнавальні функції якого визначаються логікою і способами міркувань. Вони проходять перевірку практикою соціального життя, концептуалізуючись в досвіді і свідомості людини в методологію. Її завдання полягає в пошуку шляхів для досягнення достовірної знання. Результатом стає методологічна свідомість, в контексті якої формується стиль і метод продуктивного пізнання.

Ключові слова: мислення, методологія, знання, рефлексія, пізнання, свідомість, логіка.

Основне завдання сучасної освіти полягає у формуванні особистості, яка творчо, продуктивно мислить, пропонує моделі і шляхи подальшого розвитку суспільства, культури, науки, людини. Загальне визначення ролі мислення («як пізнання світу») здійснюється в результаті трансформації соціокультурної реальності. Але сутність мислення можна зрозуміти, виходячи з принципів його теоретико-методологічної спрямованості. Кожна епоха демонструє свої методи і способи пізнання, які дають можливість концептуально визначити характер культури мислення. Разом з тим мислення постає в різних модифікаціях, завдяки яким результати пізнавальної діяльності втрачають свою відповідність об'єктивній реальності. Дана обставина ставить завдання виявити основні етапи еволюції методологічної природи мислення.

Дослідженню сутності і характеру мислення присвячені роботи класиків філософської думки Арістотеля, Платона, Ф. Бекона, Р. Декарта, І. Канта, Г. Гегеля, Е. Гуссерля та інших. В сучасній філософії мислення вивчають і аналізують В. Розін, П. Щедровицький, М. Мамардашвілі, Н. Іванова, З. Оруджев, В. Ільїн, В. Кремень, С. Пролєв та ряд інших вчених. Однак потребує додаткового вивчення проблема методологічної природи мислення.

Мета статті полягає в аналізі методологічного змісту мислення в процесі еволюції філософського і

якості різних типів і способів міркувань, на основі яких формувалося мислення як здатність робити судження. Проблеми, пов'язані з функціонуванням дискурсивних практик, були вирішені за рахунок чотирьох основних моментів: по–перше, утворилися процедури, які можна віднести до методології та феноменології; по–друге, вдалося винайти засоби і норми, які дозволяють одержувати несуперечливі і потрібні знання в рамках дискурсивних практик; по–третє, для передачі даних засобів і норм іншим були запропоновані форми технологій. Для того, щоб переконати, схилити всіх прийняти запропоновані інновації, які змушують людину кардинально змінювати свою життєдіяльність, в аристотелівській філософії була створена концепція мислення, в якій стверджується мислячий суб'єкт. Всі окремі, індивідуальні концепції, уявлення і картини світу в античній філософії формуються в контексті єдиної мисленнєвої діяльності. З точки зору методології античного пізнання можна говорити про формування нової реальності та інституту мислення. Нормування дискурсивних практик передбачало побудову ідеальних об'єктів, правил і категорій, свого роду технологізацію та інституціалізацію мислення. Останнє, в свою чергу, визначило вимогу створення концепції мислення як методу пізнання і способу діяльності [4, с. 114–115].

Перехідним етапом до такої концепції мислення були практики теолого–християнського інтелектуалізму. В його контексті формується і стверджується новий тип і спосіб мислення – теоцентричне, або схоластичне. Це обумовлено прогресом розумного пізнання, яке полягає не лише в переході від міфології до логіки, але й навпаки – до міфу як символічного ладу культури пізнання, розуміння і мислення. Діяльність людини в своїй обширності породжувала не лише прагнення до об'єктивності, але й «привабливих надій», хоча вони і не мали під собою ґрунтовних підстав. «Пізнання багатоманітне і містить тільки ж несподіваних поворотів і форм свого існування, як і доля людини» [7, с. 190], – вказує С. Б. Кримський.

Суть переходу до теолого–схоластичного мислення обумовлена системною кризою насамперед античної культури. Вона полягає у вичерпаності системи соціально–економічного і політичного життя. На цій основі починають складатися договірні та корпоративні відносини, характерні для середніх віків, які передбачають збереження певних прав і хоча відносних, але все таки свобод людини [12, с. 194]. В контексті загальних для всіх епох соціальної, господарської, політичної історії Середньовіччя мало специфічну відмінність – інститут християнства. Воно «утворило християнський світ, або християнську цивілізацію, – вказує Н. Дейвіс. – Вакуум, утворений після падіння Римської імперії, заповнювався тим, що християнський світ дедалі більшою мірою усвідомлював себе не тільки як релігійну громаду, але й як політичну спільноту. Хоча Римська імперія зрештою впала, її релігія тріумфувала. Духовні і світські володарі християнського світу мало–помалу вбиралися у цезарські мантиї, ставали імператорами, королями, єпископами, панями, кардиналами, царями, кайзерами тощо. Але від самого початку дедалі чисельніша спільнота християнського світу не мала єдності. Хоча західна (латинська) і східна (грецька) церкви поділяли основні постулати віри, вони часто ставились одна до

одної як чужі, дедалі все гостріше усвідомлюючи свої розбіжності, ніж спільні риси» [3, с. 308]. Як відомо, саме різноманітність, плюралізм стимулює розвиток творчості, пізнання і мислення.

Стратегії мислення в період пізнього середньовіччя формували методологічну програму дослідження природи. В результаті людина починає освоюватися в новому подвійному світі: починає пізнавати природу і одночасно продовжує віддавати належне Богу. Тим самим в середньовічному теоцентризмі (в його різних модифікаціях) формується нова методологія мислення по відношенню до усталених античних принципів розуміння природи, Бога, суспільства, людини. Стало зрозумілим, що дійсність – це не лише те, що є створене Богом, але й має більш глибокий зміст. При цьому всі основні складові мислення встановлюються по–новому. Інші цілі, інше розуміння істини, інші начала, інша методологія пізнання, нова концепція мислення. Середньовічна метафізика і пізнання знаменують перетворення мисленнєвого процесу, актуалізують його критичний пізнавальний пункт. На цьому етапі суб'єкт із зовнішнього перетворюється у внутрішній об'єкт, виникають дії нових інтелектуальних сил, яким підкоряється їх носій [4, с. 138–139].

Новоєвропейський період розвитку, або епоха Модерну, характеризується високим злетом науки і авторитету знання. Наука характеризується в цей період усвідомленням процесів формування та конституювання знання, що спирається на загальнонаукові та специфічні методи. Наука на повну силу показує свої переваги, свої можливості. Завдяки включенню науки в практику соціоекономічного, політичного, культурного життя починають вибудовуватися методи, які «відтворюють поведінку об'єктів соціального життя, допускають математичну обчислюваність та передбачуваність їх поведінки; активізуються інтерпретаційні акти усвідомлення даних наукових досліджень та концептуальні процедури їх пояснення й опису» [6, с. 151].

Методологія в епоху Нового часу не лише слугує дослідженню природи, але й виробництву і систематизації знань про закономірності існуючої реальності засобами теоретичного обґрунтування та емпіричного випробування. А також як шлях перевірки пізнавальних результатів для розкриття їх об'єктивного змісту на предмет істинності, достовірності, інтерсуб'єктивності. Методологічний дискурс в період інтенсивного розвитку наукових знань передбачає різні варіанти використання теорій, концепцій, математичних екстраполяцій, що передбачало відповідний стиль мислення для усвідомлення і застосування в практику дедуктивних структур, форм актуальності, сукупного застосування вказаних форм дослідження в залежності від дисциплінарної інституціалізації наукового знання. В контексті нового прочитання наукою природи, формування нової людини по–новому прочитується соціальна метафізика [1, с. 156].

В підсумку формується і виникає не просто нова система цінностей, а стратегія подолання тих напрямків мислення, які втратили своє значення для пізнання і можливості для вирішення нових викликів. Якщо говорити про подолання конкуренції ціннісних систем, які можна умовно визначити як «віро–центристську», або «теоцентричну», і «раціоцентричну», або

«сцентричну», то вони мають одне і те ж завдання, але вирішують його принципово різними, тобто фактично протилежними способами. «Раціо-центристська» система перебуває в постійній боротьбі з теоцентричними («віро-центричними») ціннісними системами. «Віро-центрична» система цінностей означає, що індивіди, які утворюють в процесі життєдіяльності відповідну спільноту, співвідносяться з вищим ціннісним рівнем через віру. Тобто через те відношення, котре поєднує людину з світом в цілому та зі смыслом життя в ньому. Тому віра «в чистому виді» суперечить будь-яким об'єктивіаціям. Для віри об'єктивність (об'єктивіації) просто не потрібна – вона суперечать єдності і взаємодії з помежовими, сакральними цінностями [4, с. 148–149].

Проблема об'єктивності цінностей в новоевропейському мисленні постала в силу зміни соціально-економічної і політичної ситуації, що обумовило виникнення *Novus Ordo*, тобто Новий Порядок. В ньому на перше місце виходить раціональна стратегія мислення, оскільки новий лад – ринково-економічний (капіталістичний), не може існувати лише у вимірах «віро-центризму». В кінцевому рахунку, паралельно проекту створення на землі універсального простору спасіння *Universum Ghristianum*, цей світ-двійник виношує і реалізує власний амбіційний глобальний проект побудови вселенського *Rax Oeconomicana* [9, с. 155]. А «світ економіки» може бути досягнутий і підкорений лише в раціональних стратегіях мислення.

В силу вказаних обставин відбувається сходження ще на один щабель освоєння оточуючої реальності. Зрозуміло, що в епоху Нового часу наука показує, що найкращим втіленням розумності, доцільності, гармонії, досконалості постає природа. В даному аспекті відбувається відхід від теоцентричної («віро-центричної») традиції мислення в сторону до науково-пізнавальної (раціональної). Дана традиція, як вже зазначалося, стає основою наукової свідомості як результату осмислення накопичених знань в процесі вивчення природи.

Потрібно враховувати, що наука відрізняється від побутової, «повсякденної» свідомості, оскільки будується на передумовах усвідомленого, раціонально осмисленого вибору знань та інформації та їх вилучення з оточуючого світу; вона потребує відрізати істотне від неістотного, часткове від загального, закономірне від довільного, репродуктивне від неповторного тощо. Для такого розрізнення недостатньо однієї емпіричної (досвідної) бази; тут виникає потреба в способі, в методі. І не просто методі, але методологічній свідомості, оскільки «усвідомлений вибір передбачає на рівні методу нормативно-ціннісні установки, управління дослідницьким процесом у напрямі збереження певного кодексу наукової коректності» [6, с. 110].

В якості компонента інтелектуальної і пізнавальної діяльності метод являє собою утворення рефлексивного рівня. На ньому заснована можливість «аналізувати і розвивати систему регулятивних принципів, правил, норм мисленнєвої діяльності до і відносно незалежно від її актуальної реалізації у вигляді сукупності пізнавальних дій (операцій процедур) суб'єкта, виходячи з особливостей вирішуваної проблеми, цілей і завдань дослідження, вихідної інформації про досліджуваний об'єкт і передумовного знання. Поза цими умовами

неможливо існування метода і як сукупності доцільних дій (операцій, процедур) дослідника, оскільки доцільність не властива їх змісту іманентно, а привноситься в процесі осмислення нормативним знанням» [8, с. 238], – вважає В. К. Лукашевич.

В новоевропейській науці метод є категоріальною характеристикою раціонального пізнання і мислення. Він є однаково необхідним як на шляху пошуку істини, так і її усвідомлення в контексті знання, яке інтенсивно формувалося в епоху Нового часу для потреб теорії і практики. Дана обставина й здійснює неминучу трансформацію методу в «методологічну свідомість», котра висвітлює специфіку науки і як способу пізнання, і як соціального інституту, що включає систему оцінки та прийняття наукових тверджень. А там, де оцінка, там зрештою формується відповідна система цінностей, на основі яких формується відповідна система знань та мислення. Відносно «практичної галузі (в тому числі так званого практичного розуму і практичних міркувань), метод приймає вигляд стратегії, способу прийняття рішень, трансформації операцій у директиву, – зазначає С. Б. Кримський. – У теоретичній сфері метод асоціює концептуальні форми канону та органу мислення, стилю та підходу в дослідницькому процесі, категоріального ладу мислення, парадигм та наукових програм. Ці концептуальні форми і характеризують метод у контексті методологічної свідомості. У даному відношенні метод не може бути редукований до чисто інструментального функціонування, до простого знаряддя, але передбачає усвідомлення нормативно апаратних засобів та ціннісних настанов у їх нероздільній єдності» [6, с. 111].

В контексті методологічної свідомості можна виокремити в якості основного раціональний метод пізнання. Його можна визначити також як раціональну стратегію мислення, що характеризується змістовністю, складною будовою. Дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів показують, що в науці Нового часу установка на об'єктивність за рахунок елімінації деформуючих знання суб'єктивних факторів, орієнтація на досвід у формі експерименту, а також математизацію наукового знання, будучи конкретизацією раціоналістичних світоглядних установок, одержали послідовну реалізацію і рефлексивне методологічне осмислення. В наступних дослідженнях було показано, що як антична, так і середньовічна філософська та наукова думка була орієнтована на одержання об'єктивного знання, яке називалося «логосом», «єдиним», «ідеями», «сутностями»; що і до Нового часу емпіричне, досвідне знання приймалося за основу; що основоположники науки Нового часу пов'язували науку та її результати з питаннями про «правильне влаштування суспільства і моральності, тобто наукове знання в їх розумінні не було ціннісно нейтральним феноменом науки» [2, с. 198], – зазначає П. П. Гайденок.

Важливим, значимим фрагментом методологічної свідомості, мисленнєвої рефлексії і науки Нового часу стала ймовірна концепція природо-наукового знання, яка відкриває його перспективи і можливості. Його основу склали введення в неї суб'єкта, осмислення неусуваності та ключової ролі в пізнанні. «Вперше в історії гносеологічної думки, – зазначає Л. М. Косарева, – суб'єкт пізнання усвідомлюється у всій принципівій неусуваності; вперше в історії культури людина

усвідомлює, що їй не дана божественна здатність в своєму досвіді безпомилково виокремлювати абсолютну, остаточно істину. Вперше руйнується абсолютність (властива людині Середніх віків і Відродження) в тому, що вона – «диво природи», «улюблене дитя Бога», «вінець творіння», що вона може стати «другим Богом». Вперше людина середини XVII століття усвідомлює, що вона всього лише людина, яка протистоїть величезному світу, в котрому їй не судилося слухати музику сфер або читати думки Бога. Бог неортодоксальних світоглядних систем далекий для людини і неосяжні його таємні рішення (Бог Декарта, Паскаля, Бойля і Ньютона). Вперше буття розпадається на два рівні – «буття в собі» (Бог і природа) та буття як «світ людини», і вперше тілесний Всесвіт перестає постулюватися як до кінця прозорий, умосяжний для людини» [5, с. 117]. Що актуалізує пошук нових стратегій мислення для його пізнання.

Важливо підкреслити, що раціональне мислення як стратегія науки і соціокультурного буття епохи Нового часу (Модерну) відбувається під впливом ряду різних за характером факторів. Потрібно відзначити дію соціальних умов, які з розвитком ринкової економіки набули небаченої раніше динамічності і не прогнозованості, стимулюючи тим самим розширення горизонту творчих пошуків і анти догматизм, тобто антитеоцентризм пізнавальної діяльності вчених. Спрацювали, безумовно, також внутрішньонаукові фактори, зокрема, все більше частими ставали ситуації, пов'язані з усвідомленням проблематичності і неповноти інтерпретацій експериментальних даних, заснованих на попередніх «самоочевидних» принципах. В таких випадках виникала необхідність осмислення змісту і генези даних принципів, що, в свою чергу, виводило наукову рефлексію на рівень філософського мислення і методологічної свідомості. Остання, в свою чергу, є формою експлікації процесу розширення методу в інтелектуальну або мисленнєву систему. Для раціональних стратегій мислення новоєвропейського періоду розвитку науки методологічна свідомість постійно «занурена» в конкретний предметний матеріал. Ціннісні настанови методологічної свідомості, в залежності від конкретного матеріалу, зв'язку із завданнями спеціальних наук виявляють певні стереотипи наукового пояснення та опису (парадигми), а також науково-дослідницькі програми. А сам спосіб «занурення» методу в конкретний, матеріал виражає в методологічній свідомості стиль пізнавальної діяльності. В результаті сама методологічна свідомість може бути в загальній формі охарактеризована в якості «єдності стилю та методу пізнавальної діяльності» [6, с. 114].

Таким чином, новочасовий період розвитку мислення характеризується в першу чергу переходом від теоцентричної («віро-центричної») трансцендентності до раціонального самозначення. Дана тенденція була обумовлена розвитком науки, методологічної свідомості. Остання є засобом регуляції дослідницького процесу, який динамічно розгортався в період Нового часу, забезпечення в ньому необхідних раціональних стандартів та ціннісних механізмів вибору, а також вибору належного та побічного, підтримки заданих цільових орієнтацій. Дослідницький процес в цей період унеобходнювався інтенсивним розвитком економіки, яка переходила від торгівлі до виробництва, від

натурального виробництва до ринкових, капіталістичних відносин. Ринкова економіка черпала свої енергії з науки, із знання, з нових стратегій мислення, яке було концептуалізоване в раціоналізмі. В певному смислі ринок – є вихід за межі економіки, це психологічний, інтелектуальний і соціальний прорив, малодоступний для людини традиційної культури. Ринкова економіка, яка породжується в Новий час – це особлива соціально-економічна організація, яка може ефективно функціонувати лише при умові відповідних стратегій мислення і наукового пізнання.

Висновки. Концептуалізація мислення бере початок з Арістотеля. Побудова правил і категорій мислення в античній філософії мала колосальні наслідки для всього подальшого розвитку інтелектуальної діяльності. Створена концепція мислення маніфестує інститут мислення і конститує суб'єкт мислення. В середньовічній метафізиці мислячий індивід одержує значно більше можливостей: як персону (особистість) він уподібнюється Творцю, концептуалізуючи умосяжні предмети, пізнаючи сутність речей («універсалії»). В результаті в сфері пізнання уявлення про особистість починає поєднуватися з уявленням про суб'єкт. Новоєвропейський період характеризується інтенсивним розвитком науки і методів пізнання. Наука в епоху Нового часу постає як виробництво і систематизація знань про закономірності існуючої реальності. В якості важливого компонента мисленнєвої діяльності постає «методологічна свідомість», на основі якої виникає можливість аналізувати і реалізувати систему регулятивних принципів, правил, норм мислення і пізнання.

Список використаних джерел

1. Гайденко П. П. Прорыв к трансцендентному / П. П. Гайденко. – М.: Республика, 1997. – 495 с.
2. Гайденко П. П. Эволюция понятия науки / П. П. Гайденко. – М.: Наука, 1980. – 568 с.
3. Дейвис Н. Европа. История / Н. Дейвис. – К.: «Основи», 2001. – 1464 с.
4. Иванова Н. В. Феноменология мислення: гнозис, креатив, особистість / Н. В. Иванова. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2015. – 364 с.
5. Косарева Л. М. Социокультурный генезис науки Нового времени. Философский аспект проблемы / Л. М. Косарева. – М.: Наука, 1989. – 160 с.
6. Крымский С. Б. Запнати філософських смислів / С. Б. Крымський. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
7. Крымский С. Б. Философия как путь человечности и надежды / С. Б. Крымский. – К.: Курс, 2000. – 308 с.
8. Лукашевич В. К. Философия и методология науки / В. К. Лукашевич. – Минск: Соврем. шк., 2006. – 320 с.
9. Неклеса А. Трансмутация истории / А. Неклеса // Новый мир. – 2002. – №9. – С.151-167.
10. Петрушевский Д. М. Очерки из истории средневекового общества и государства / Д. М. Петрушевский. – М.: URSS, 2011. – 304 с.
11. Розин В. М. Мышление: сущность и развитие / В. М. Розин. – М.: ЛЕНАНД, 2015. – 368 с.
12. Шопенгауэр А. Афоризмы и истины: Сочинения / А. Шопенгауэр. – М.: ЭКСМО-Пресс; Харьков: Фолио, 2000. – 730 с.

References

1. Gajdenko P. P. Proryv k transcendentnomu / P. P. Gajdenko. – М.: Respublika, 1997. – 495 s.
2. Gajdenko P. P. Evolyuciya ponyatiya nauki / P. P. Gajdenko. – М.: Nauka, 1980. – 568 s.
3. Dejvis N. Jevropa. Istorija / N. Dejvis. – К.: «Osnovy», 2001. – 1464 s.

4. Ivanova N. V. Fenomenologiya myslennyya: gnozys, kreatyv, osobystist' / N. V. Ivanova. – Luc'k: PVD «Tverdnyya», 2015. – 364 s.
5. Kosareva L. M. Sociokul'turnyj genezis nauki Novogo vremeni. Filosofskij aspekt problemy / L. M. Kosareva. – M.: Nauka, 1989. – 160 s.
6. Kryms'kij S. B. Zapyty filosofsk'kyh smysliv / S. B. Kryms'kij. – K.: Vyd. PARAPAN, 2003. – 240 s.
7. Krymskij S. B. Filosofiya kak put' chelovechnosti i nadezhdy / S. B. Krymskij. – K.: Kurs, 2000. – 308 s.
8. Lukashevich V. K. Filosofiya i metodologiya nauki / V. K. Lukashevich. – Minsk: Sovrem. shk., 2006. – 320 s.
9. Neklessa A. Transmutaciya istorii / A. Neklessa // Novyj mir. – 2002. – №9. – S.151–167.
10. Petrushevskij D. M. Ocherki iz istorii srednevekovogo obshchestva i gosudarstva / D. M. Petrushevskij. – M.: URSS, 2011. – 304 s.
11. Rozin V. M. Myshlenie: sushchnost' i razvitie / V. M. Rozin. – M.: LENAND, 2015. – 368 s.
12. Shopengauehr A. Aforizmy i istiny: Sochineniya / A. Shopengauehr. – M.: EHKSMO–Press; Har'kov: Folio, 2000. – 730 s.

Halchenko M. S., PhD, Director, Institute of Gifted Child NAPS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), halchenko@yahoo.com

Methodological nature of thinking in evolution of cognitive discourses

The article analyzes the productive activity of thinking, whose cognitive functions are determined by the logic and methods of reasoning. They pass the test by means of practice of social life, conceptualizing in the experience and consciousness of a person in the methodology. Its task is to find ways to achieve reliable knowledge. The result is a methodological consciousness, in the context of which the style and method of productive cognition is formed.

Keywords: thinking, methodology, knowledge, reflection, cognition, consciousness, logic.